

SOKOLČE

LIST ZA SOKOLSKI
NARASTČAJ

LETO I. — 1919.

ŠTEV. 3. IN 4.

Vsebina.

1. V. K.: Klic Sokoličev od morja	33
2. Gosposvetsko polje	35
3. Vojvodski stol na Gosposvetskem polju. Podoba	37
4. E. Gangl: Tabor. Pesem	38
5. V telovadnice!	42
6. Andrej Rapè: Naglji rdeči Pesem	42
7. Naš regent Aleksander. Podoba	43
8. Miroslav Tyrš — ustanovitelj Sokolstva	44
9. Dr. I. L.: Spomini na Belgrad	46
10. Skupina obrtnega naraščaja. Slika 1.	49
11. Ž. L. Mozirski: Sokolom-junakom!	50
12. Knežji kamen na Gosposvetskem polju. Podoba	51
13. Jan Neruda: Ako bo vsak iz nas kamen Pesem	51
14. Slovenci in slovenska zemlja v Kollarjevi „Slave hčeri“	52
15. Na zdar, bratje Sokoliči! Podoba	59
16. Starka	60
17. Junij Brut: Mi. Pesem	60
18. Prosveta	62
19. Glasnik	68

„Sokoliča“ smo razposlali vsem naročnikom ter vsem sokolskim društvom po toliko izvodov, kolikor odgovarjajo številu članstva. Bratska društva naj razpečajo „Sokoliča“ med naraščaj ter pobrano naročnino pošljejo po priloženih položnicah.

„Sokolič“ izhaja v mesečnih zvezkih ter stane vse leto **10 K**, pol leta **5 K**, četrt leta **2 K 50 vin.**

Na naročila brez istodobno vposlane naročnine se ne oziramo.

Dopise je pošiljati na naslov: Uredništvo „Sokoliča“ v Ljubljani.

— Naročnino sprejema Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Odgovorni urednik: Dr. Ivan Lah v Ljubljani.

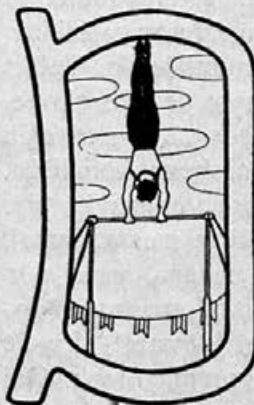
Štev. 3. in 4.

V Ljubljani, mal. srpan 1919.

Leto I.

V. K.:

Klic Sokoličev od morja.

ragi Sokoliči, vam so namenjene te skromne vrstice. Berite iz njih vso zadušeno bol in obenem uprav sokolsko samozavest vaših sestic in bratcev iz Primorja, ki čakajo še neodrešeni dneva, ko jim zasije luč svobode, luč vstajenja!

V prijazni R—ski kotlini, prav blizu neodrešenega mesta T. imajo Sokoli in Sokoliči svoj dom. Imajo svojo lepo in zračno telovadnico, ki v njej prav pridno večkrat na teden telovadijo. V tej telovadnici se shaja zdaj nad 100 deklic in ravno toliko dečkov, ki telovadijo s tem večjim veseljem, da

bodo nekoč močni in utrjeni kot pravi Sokoli lahko izključevali oči sedanjim tlačiteljem — požrešnim laškim ujednim pticam!

Bilo je približno pred enim letom. Takrat nam je še zapovedovala hudobna mačeha Avstrija, ko so se naši Sokoli pripravljali za javen nastop v bližnjem mestu. Telovadnica je bila podobna panju, v katerem kar mrgoli pridnih delavcev. Najbolj vneti so bili seveda Sokoliči. Pokazati so hoteli, kaj so se naučili med vojno. Znali so res nekaj prav lepih prostih vaj z zastavicami, z obroči in brez njih. Policija je prepovedala korakati skupno v vrstah do mesta. Sokoliči so vzeli sicer na znanje to prepoved, a niso bili nič kaj zadovoljni z njo. Na dan nastopa pa se je pokazalo, kaj so si izmislile uporne glavice. Kakor se stekajo bistri stu-

denčki in potoki v veliko reko, tako so hiteli iz vseh stranskih ulic Sokoliči, da se strnejo v eno samo močno in nepretrgano vrsto. Tako so lepo prikorakali vsi skupaj v „Narodni dom“, potolaženi in zadovoljni sami s seboj — in policija je morala biti tudi zadovoljna.

Nastop je nad vse lepo uspel. Telovadcem so žarela lica od vznesenega zanosa in gedalcem od silnega navdušenja. Zdi se mi, da so bili ti Sokoliči edini v Jugoslaviji, ki so med svetovno vojno javno nastopili. Ta nastop je bil kakor topel solnčni žarek, ki zbudi in poživi naše upanje. A bil je tudi kakor blisk, ki razsvetli temno noč, toda ko ugasne, nastane okrog nas še bolj črna tema.

Pokopali smo staro mučilko Avstrijo in dobili novo mačeho, bolj hudobno in zahrbtno in z nevarnejšim orožjem. Italijani so zasedli našo zemljo in zagospodarili po njej. Začetkom so bili prav prijazni, posebno našim malim so se hoteli na vsak način približati. In kaj so si izmislili zviti lisjaki? Dobro so vedeli, koliko pomanjkanja, koliko gladu so pretrpeli naši malčki v velikih mestih vsa štiri leta vojne. Zato so prinesli s seboj sladko vabo — polne vreče zlatih pomaranč. Ali so jih gledali naši mali — te zlate kroglice — z velikimi očmi in z odprtimi usti so jih gledali, ko so jih delili Italijani otrokom zastonj! Toda ne vsem; samo tistim, ki bi zapustili sokolske telovadnice in zahajali rajši v laška zaveetišča. Ah, težke preizkušnje so prebili naši Sokoliči, a prebili so jih moško in niso se upognili. Le še bolj pridno so prihajali v telovadnico in še bolj pridno so se vadili. Napravili smo tudi nekaj izletov v bližnjo okolico. Ob takih prilikah smo morali hoditi z zavezanimi jeziki. Težko je bilo našim Sokoličem nositi te nevidne, a v živo meso režeče okove. Na praznik združenja vseh Slovencev, Hrvatov in Srbov pa so se rešili vsaj za nekaj ur. Napravili smo izlet do bližnjega morskega kopališča. Kakor vedno, smo jim tudi takrat priporočali, naj bodo mirni in tihi. Nekaj časa smo res korakali tako, toliko, da smo prišli iz mesta. Zunaj, pod milim nebom, pa se je hipoma izlila tako dolgo tlačena, veselja in svobode željna slovenska dušica v veličastno pesem „Lepa naša domovina“. Skoraj brez oddiha za njo je zadonela „Hej Slovani!“ Ljudje so skoraj prestrašeni postajali in se čudili kopici pogumnih otrok. Oni pa so pozabili, kje smo in v kakšnih razmerah živimo, peli so vse naprej, dokler jim ni zmanjkalo sape. Le s težavo smo jih pomirili. Ko smo jim pravili, zakaj ne smemo peti svojih pesmi, če so tudi še tako lepe, se oglasi 10 letni Sokolič: „Eh, veste, pa je le vse to naše“ — pokazal je morje in na drugi strani gore — „saj bo Wilson tako napravil, je rekel moj ata!“ Drugi, nekoliko starejši, pa mu je odgovarjal: „Če bomo Wilsona čakali, ne bomo nič dobili. Saj imamo še brate Slovence, onkraj mej in brate Srbe, ki nas pridejo rešiti!“

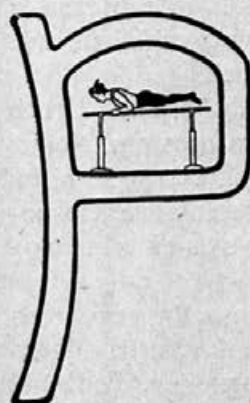
In naši Sokoliči zdaj čakajo ... Toda ne prekrižanih rok. Vadijo in utrjujejo svoje moči in mislijo na čas, ko bo železo, kar zdaj je les, in mislijo na vas, mili, svobodni Sokoliči, ki jim boste hiteli na pomoč, da

se iztrgajo krempljem jastreba in prihite v naročje edine svoje matere — Jugoslavije!

Sokoliči od morja vam kličejo: „Ne pozabite nas, mili bratje, drage sestre! Vam velja naš bratski pozdrav: Na zdar!“

Gosposvetsko polje.

Poleteli so jugoslovanski Sokoli čez Karavanke. Tam jih je pozdravila šumeča reka Drava, in šli so ob njej navzgor proti belemu mestu Celovcu. Eno uro severno od Celovca se razprostira naše Gosposvetsko polje.

Kaj nam je to polje, ta lepa zelena ravan med prijaznimi griči, ki jo obdajajo kroginkrog? Kaj nam je ona lepa stara cerkev z dvema stolpoma, ki tako otožno - zamišljeno gleda preko koroških vrhov? Kaj nam je oni stari krnski grad, ki stoji na nasprotni strani v vsej svoji stari čestitljivosti?

Iz Celovca drži lepa bela cesta proti severu. Bil je vroč poletni dan, ko sem stopal po njej. Šel sem na Gosposvetsko polje. Ob cesti stoje kostanji in nudijo senco popotniku. Za nami ostanejo nemške predmestne celovške gostilnice, na desno vidimo cerkev sv. Jurija: pred nekaj leti je bila tu še slovenska župnija — zadnja leta je bilo vse nemško. Pred nami se začne razgrinjati zelena ravan: Gosposvetsko polje! Kakšne misli so obdajale mladega utrujenega potnika, ki se je bližal svetemu kraju, kjer so stari korotanski Slovenci, naši pradedje, ustoličevali svoje vojvode? Kaj je čutilo srce pri pogledu na te kraje, kjer je tuja država z nasiljem uničila slovenski rod? Kaj je sanjala duša takrat o bodočnosti? Vse, vse je bila ena sama bolest nad nečem lepim in izgubljenim, nad nečem velikim in pogubljenim, nad nečem svetim in zavrženim. Čutil sem to strašno ogromno črno silo, ki je pokrila našo zemljo, in nikjer ni bilo nade, da bi jo kdaj rešili...

Oddaleč zagledamo nekoliko zelenih dreves in velik, siv kamen stoji pod njimi. Bližamo se počasi, kakor da bi se bližali skrivnosti, stari dragoceni svetinji, mrtvemu spomeniku preteklosti. S takim svetim strahom — se mi je zdelo — bi se človek bližal vhodu one gore, kjer spi kralj Matjaž, ali pa veliki gomili, kjer spi pod njo smrtno spanje tisoče junakov. Obstal sem in sem gledal ta nemi kamen — naš vojvodski prestol! Drugod imajo prestole v dragocenih palačah, v skritih dvoranah, med zlatom in srebrom, obdane s škrlatom — mi pa imamo svoj prestol na ravnem polju, brez vseh okraskov, trava raste okolo njega, mah zeleni po njem in ptiči prepevajo na okrog. Tih in nem stoji tu sredi

polja ob cesti, solnce obseva njegove trde stene in dež mu izpira prah. Že več ko tisoč let stoji tako, vedno enak, tih in nem: ali sanja o preteklosti, ali misli na bodočnost. Preteklost je daleč, a bodočnost? Kje je ta? Ali se vrne še kdaj slovenski narod na Gosposvetsko polje, kjer je bil nekdaj na svoj zemlji svoj gospod?

Bili so časi, ko je imel slovenski narod tu svoje središče. Tu se je zbiral na slavnostne dni. Tu si je polagal temelje prve kulture; tu je ustoličeval svoje vojvode. Ko so minili „slave in sreče časi“, je hodil sem narod na božjo pot. Hodil je v cerkev h Gospé Sveti — kamen ob cesti pa je postajal bolj in bolj neznan. Zarastel ga je mah, in zob časa je glodal na njem. Slovenski narod se ni več zavedal svoje preteklosti, tuja sužnost ga je uničila, živel je samo še drugim v zasmeh.

Pred sto leti je prebival v teh krajih koroški narodni buditelj Urban Jarnik. L. 1818 je napisal članek o našem vojvodskem prestolu. Nemci so ugovarjali. Rekli so, da je njihova last. Naš narod pa takrat še ni bil toliko prebujen, da bi se bil zbral okolo svojega prestola na Gosposvetskem polju. Ta kamen nam je imel postati simbol našega prerajanja.

Težak je bil boj koroških Slovencev od tistega časa. In vendar so stopali v ospredju našega narodnega boja. Urban Jarnik, Matija Majar, Martin Slomšek in za njimi cela vrsta buditeljev in boriteljev. Toda bili smo v smrt obsojeni, in naš boj je bil brez upa zmage. Gosposvetsko polje je bilo ponemčeno. Slovenci so postali narod brez pravic. Ko smo hoteli l. 1914. obiskati svoj vojvodski prestol, so ga Nemci ogradili.

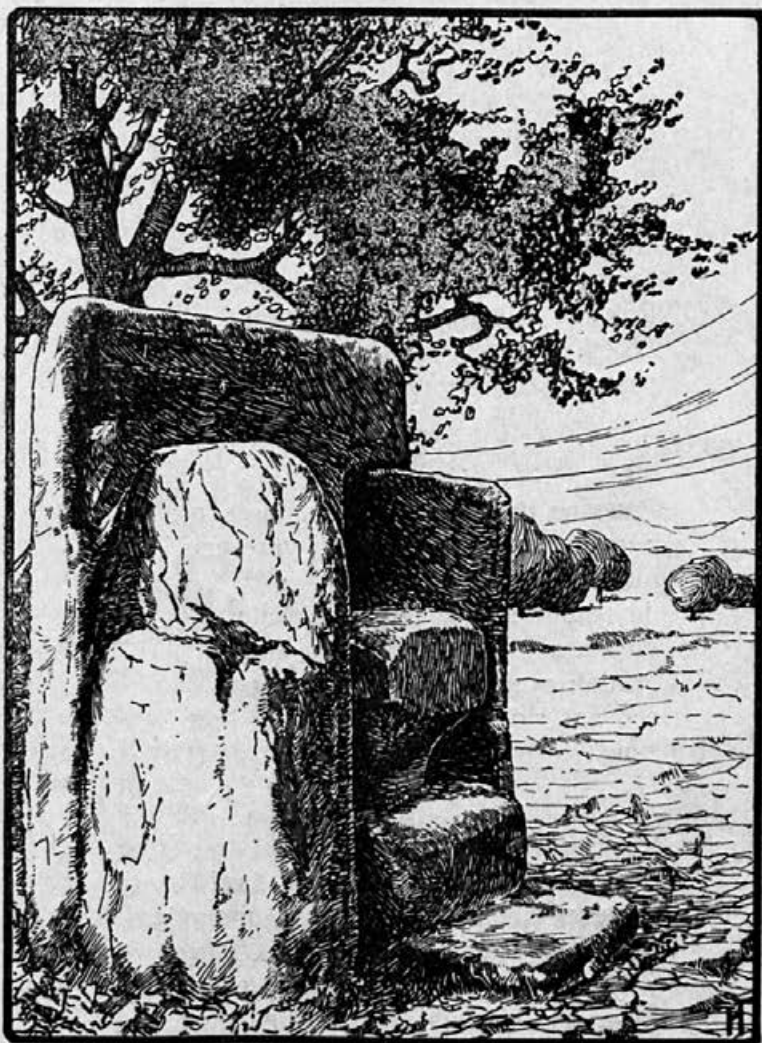
Danes pa stoji na Gosposvetskem polju jugoslovanska vojska. Naše čete obdajajo vojvodski prestol, v cerkvi pri Gospé Sveti se čuje slovenska pesem, s krnskega gradu plapolata naša trobojnica. Cesar niso zmogli Korošci, česar niso zmogli Slovenci, to smo zmogli kot Jugoslovani: osvobodili smo svoje Gosposvetsko polje.

To Gosposvetsko polje je bilo za nas pred svetom dokaz, da smo imeli svojo zgodovino, da smo bili nekdaj demokratski narod, da smo segali nekdaj daleč v Alpejske gore. To Gosposvetsko polje je bilo za nas svarilni klic, kako se bliža smrt s severa, ako ne bomo branili vsake peder svoje zemlje. To Gosposvetsko polje je bila krvaveča smrtna rana, ki je na njej hiral in umiral naš rod, ker je sam ni mogel zaceliti.

Sedaj pa so poleteli jugoslovanski Sokoli čez naše Karavanke, prekoračili so reko Dravo in osvobodili Gosposvetsko polje.

Naš prestol stoji na ravnem polju pod cerkvijo Gospe Svete, da ga lahko vidi vsak. Tam je stal stoletja, da bi ga narod videl in spoznal. Narod ga ni videl in ga ni spoznal, ker so bile od tužnosti zaslepljene njegove oči. In ko se je narod prebudil in je hotel poseči po dragem spomeniku svoje preteklosti, ga je udarila v lice nemška pest. Sedaj pa je narod svoboden, spoznal je svoj čas in je šel k svojemu prestolu na Gosposvetsko polje. Vsa slovenska zemlja bi bila morala čutiti ta trenutek.

In ti, mladina, ne pozabi: pohiti k prestolu svojih dedov in vtisni si ga trdno v spomin! Naj nikdar več ne izgine iz naših src slika našega Gosposvetskega polja! Prisezimo v teh časih vsi, da hočemo braniti ta sveti kos svoje zemlje do zadnje sile! Vi vsi bodite bojevniki Gospe Svete in zvesti čuvaji svojega kamenitega vojvodskega prestola! Kar

VOJVODSKI STOL NA GOSPOSVETSKEM POLJU

je bilo izgubljeno, je zopet naše in upajmo, da ostane naše na veke! Mi nil je čas nemških knezov: naš vojvodski prestol je pripravljen za našega mladega jugoslovanskega vladarja, ki je s ponosom rekel, da je sin oratarja. Sokoliči, obkrožite naš vojvodski prestol. On je vaš in vaš ostane! —

Tabor.

Skrbi verige bodo odstopile,
odpadlo bo železje njih okorno.

Od daleč vgledaš zemljo zaželeno;
povrnjena veselja je zamuda,
in plačani so poti, polni truda,
srce otrpne ti razveseljeno.

Prešeren.

Ob glavi glava, v dušah misel ena —
to vojska silna je Matjaža kralja!
V udarcu enem srca so vznesena,
noči se dolge trga mrzla halja,
za goro plameni naš mladi dan!
Roke se dvigajo k prisegi sveti:
Živeti, ne trpeti le in mreti —
naš svet rodi se, z vihro razmaján!

Sokol:

Ponosno dvigam Sokol prapor svoj:
Sèm k meni, bratje vsi, ki vere ene
hitite na osvobojenja boj,
da vstane solnce dobe zaželene,
ko stara pravda pribori si zmago,
en duh prešine domovino drago,
rod naš slovanski prejme sveti krst
junaštva, bratstva iz sokolskih vrst!

Sokolica:

In, sestre ve, na dan, na beli dan!
Z menoj naprej — in v mislih domovina!
Nevgasno ogenj v dušah je zažgan;
vse, kar pogled objame, naša je svojina!
Zavest je v prsih, da smo lipe cvet;
če je doslej jo bratov kri gojila,
v mogočnosti jo pesem bo slavila,
ki nam zvenela bo v naš dom otet!

Kmet:

A jaz rahljaj bom zemljico domačo,
nič več ne bo pojil je vir solzá!
Za dan vstajenja zmesim vam pogačo,
kar gozd in njiva da, naj nam velja!

In moje trte sladka tekočina
zapali iskre naj na dnu srca:
živi naj zemlja naša troedina —
ne le grobov, naj nam življenje da!

Delavec:

Poglejte te roké, teh mišic moč!
Komu naj bodo danes posvečene?
Za nami je trpljenja bol in noč,
pred nami pa so steze razsvetljene.
Kruh raste iz pravice in dolžnosti,
in delo rok gradi bodoči stan;
vsem bo prostora in svobode dosti,
nihče ne bo več v robstvo zakovan!

Meščan:

In naša mesta so prosvete hrami:
Ljubljana, Trst, Celovec, Zagreb, Celje;
v Gorici se življenje novo drami —
v vso Jugoslavijo hiti veselje!
Vse, kar imamo, sami smo si dali,
na svojih tleh med svojimi smo zdaj!
Zavesti svoji zibel smo stelasi,
in ta zavest nam daje moč, sijaj!

Rudar:

Pod zemljo so zakladi zakopani,
na dan jih dviga moja trudna dlan,
a z njimi tujec si bogastvo hrani,
za borni kruh sem njemu jaz tlačan.
Odslej pa bodi, kamor roka seže,
vse naše, saj je naše zemlje dar in plod!
S to zemljo moje delo mene veže,
in moj gospod je le naš skupni rod!

Železničar:

Jaz vežem mesta in vasi,
z menoj vesela vest leti,
da ob trpljenja zadnji smo postaji,
rešenja dan žari slovenski raji!
Izza domačih mej v široki svet
z menoj hiti ponosno sporočilo:
V brezpravnost rod - junak je bil zaklet,
a dvignil se je sam z mogočno silo!

Uradnik:

Zákonu dajem veljavo,
branim vdove, čuvam čast;
to samo veljaj za pravo,
kar vesti je, uma last!
Narod se ne ponižuje,
v kot potiskan in teptan,
sam odloča, gospoduje,
na vsa mesta je pozvan!

Mornar:

Bela jadra so razpeta —
pot drži na vse strani,
vsa cvetè nam zemlja sveta,
vanjo tuji svet strmi...
Morje, morje, naše morje,
ščit si nam in vir moči,
in razmika se obzorje —
prapor naš moj brod krasi!

Oče:

Dviga se ponosna duša —
prišla je Velika noč,
glas mogočni dom nasluša,
vse tešeč in dvigajoč:
Deca moja — sreča moja,
moj ponos in moja slast,
misli, dela brez pokoja
za domovja rast in čast!

Mati:

Srcá mehko dala sem jim v dar,
ki so iz moje se krvi rodili,
zato je plemenita vsaka stvar,
saj smo s trpljenjem svojim jo krstili.
Ljubezen do rodu sem vsem vcepila,
ljubezen to sem dala jim na pot,
in ne upleni je nobena sila,
naj proti nam bo ves človeški rod!

Mogočen glas iz globočine:

Mrličí v grobih spimo mi,
a sladkega pokoja ni!
Izpili čašo smo trpljenja,

v poroštvo vašega rešenja
 moč žrtvovali smo in kri —
 a našega pokoja ni! —
 Umrli smo, a še živimo,
 ker vrelec našega življenja
 usahnil in umrl še ni —
 srce nam še naprej živi!...
 In srcu prej ne bo pokoja,
 doklér ne dvigne se iz boja
 dom povelican in krasan,
 z močjó in slavo ves obdan!
 O, bratje, sestre, čujte nas:
 Maščujte nas, maščujte nas!
 Naj sloga druží vas in veže,
 naj roka v roko bratsko seže,
 ljubezen sklepaj vas do konca dni —
 naj vekomaj naš rod živi!

Zbor Sokoličev:

Na mesta njih, ki so živeli,
 za nas čutili in trpeli
 in pa umrli so za nas,
 zdaj kliče nas usodni čas!
 Vsi zdaj hitimo, da bo delo,
 od njih začeto, nam uspelo!
 Rod z zvestim delom naš cvetan
 pričara v dom svobode dan!
 Po žilah polje vroča kri,
 in v vedri glavi misli zdrave —
 tako iz duše nam kipi
 ukaz: Naprej, zastava Slave! —

*

In v duši vsaki samo misel ena:
 dospela doba je Matjaža kralja!
 In v bolečinah volja je rojena,
 pretrgana noči je mrzla halja,
 v plamenih src se je užgal naš dan!
 Roké se sklepajo k zavezi sveti:
 Ne mreti le, vsi hočemo živeti —
 pogled je vsak v daljave naravnán! —

E. Gangl.

V telovadnice!

lan si sokolskega naraščaja in hočeš postati Sokol!... Poslušaj torej edini svet: Vztrajaj v telovadnici in delaj neumorno! Samo na telovadišču pri skupnem vztrajnem delu more nastati pravo Sokolstvo. Kdor je na telovadišču samo gost, gledalec, kdor ne prime pošteno za delo — ne more razumeti Sokolstva, se ne more poglobiti v to veliko misel.

Sokolstvo si pridobiš samo z delom na telovadišču. Sokolstvo zbuja in pogloblja narodno zavest. Kdor ne pozna ljubezni do svojega naroda, temu je tudi Sokolstvo tuje. Z navdušenjem in z ljubeznijo priznava slehrni svojo narodnost, ki jo je moral uveljavljati s svojo lastno silo. To delaš na sokolskem telovadišču. Vroči narodni čut, ki ti napolnjuje srce, ti olepšuje življenje. On premaga samoljubje, ti kaže pot do višjega smotra, te uči vztrajnosti in dela.

Telovadbo spoštuje in ljubi vsakdo, ki jo goji resno in vztrajno.

Kdor je vstopil v telovadnico s pravim namenom, kdor spoznava telovadbo, ostane zvest visoki misli Sokolstva tudi v najtežjih urah svojega življenja.

Telovadba ti kaže pot v pravo Sokolstvo, ki združuje v sebi vse stanove brez razlike, hoteč povzdigniti ves narod duševno in telesno. S telovadbo si krepíš mišice, krepíš si pa tudi duha, značaj! Ako imaš čvrste mišice, se otreseš tudi onega suženskega duha, ki te uničuje skozi vse življenje, postaneš samozavestnejši, značaj se ti utrdi, postaneš mož in Sokol!

Vstopil si v telovadnico — vztrajaj v njej in delaj neumorno! Samo na ta način postaneš Sokol! —

Nagljí rdeči . . .

Rože zasadil je v polje
majnik cvetoč,
v nas pa ni radostne volje:
toge je noč.

Nagljí rdeči
v polju ležé,
nemi mrličí
glasnó govore:

„Mi smo proroki
svobodnih dni,
naša kri v bratih
leve rodi.

Več ne bo suženj
naš Korotan,
vstane iz nas
svobode dan!“

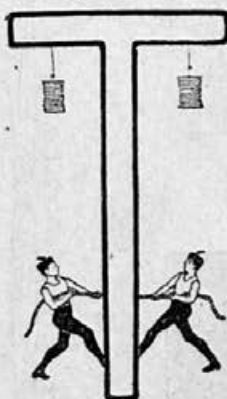
Rože posadil krvave
majnik je v bojno poljé...
Zdrave, ve rože, zdrave,
voljo krepíte, srcé!

Andrej Rapè.

NAŠ REGENT ALEKSANDER

Miroslav Tyrš — ustanovitelj Sokolstva.

akrat, ko so bili slovanski narodi v stari Avstriji najbolj zaničevani in tlačeni, je vstal med češkim narodom mož, ki je posvetil delu za svobodo in lepšo bodočnost svojega naroda vse svoje življenje. Miroslav Tyrš je bil ustanovitelj, učitelj in vodnik onega Sokolstva, ki naj bi osvobodilo češki narod in tudi vse ostale slovanske narode izpod nemškega jarma ter naj bi gojilo v njih narodno zavest, zmožnost samobrambe in ljubezen do svobode.

Miroslav Tyrš je bil rojen dne 17. septembra 1832 v Děčínu nad Labo. Oče njegov je bil zdravnik in je kmalu umrl. Po očetovi smrti je preživel mali Miroslav skoraj vsa svoja mlada leta na deželi, kjer je užival tudi prvo šolsko vzgojo. Že v pi naziji se je zanimal za razne mladinske igre, ki so slabotnemu mladeniču utrdirile zdravje.

V burnem letu 1848. je bil Tyrš član dijaške legije in z dolgo puško — skoraj večjo, kakor je bil sam — je hodil po mestu in po barikadah v Pragi. Nekoč mu je svinčenka iz grenadirske puške prevrtala čepico na glavi.

Že kot gimnazijca so ga stari Grki nad vse zanimali. Njih spisi niso zbudili v mladeniču le ljubezni do domovine in svobode, ampak tudi do telovadbe. Krasne in močate postave grške z mogočno razvitimi mišicami, s plemenitimi potezami so na Tyrša tako vplivale, da se je pričel sramovati lastne slabosti ter se je lotil z vso svojo nenavadno energijo in vztrajnostjo telovadbe.

Leta 1860. je bil promoviran za doktorja modroslovja. Od leta 1861. je začel delovati mnogostransko na znanstvenem in leposlovnem polju, pri Sokolu in drugih narodnih društvih. Kmalu je postal vseučiliški profesor v Pragi.

Že kot dijak je Tyrš marljivo telovadil v Malypetrovem zavodu v Pragi. Z njim je prišlo med tamošnje telovadne vrste novo življenje, ki je dalo telesnim vajam poseben plemenit značaj, kakor je pozneje označen v sokolski misli. Tyrš je zlasti poudarjal veliko nalogo telovadbe, kakor so jo imeli stari Grki: odgajati mladino krepko na duhu in telesu, vedno pripravljeno za narodno delo in obrambo.

V tem času je bil Tyrš povabljen, da pristopi k snujočemu se utrkvističnemu telovadnemu društvu. Toda ustanovitev tega društva se je izjalovila, ker so Nemci hoteli čisto nemško društvo.

Sedaj je pa smatral Tyrš čas za ugoden: stopil je pred češko javnost s svojim načrtom — ustanoviti samostojno češko telovadno društvo in združiti v njem vso češko mladino. Češka javnost je to pozdravila z navdušenjem in tako je bilo leta 1862. ustanovljeno prvo sokolsko

društvo, ki mu je bil prvi starosta Fügner — najzvestejši sodelovalec Tyršev.

Od tega trenutka je bilo posvečeno vse Tyrševo delovanje Sokolu. Celih dvajset let njegovega življenja preveva hrepenenje in skrb odginiti svojemu narodu krepko in plemenito mladino. V praškem Sokolu je bil Tyrš takoj od začetka neumoren vzpodbujevalec, okolo njega se je sredotočila tehniška delavnost društva, on pa je poglavitno določeval vso njegovo smer.

Tyrš je ustanovil v praškem Sokolu prvi vaditeljski zbor, ki mu je bil vodnik in učitelj. Leta 1863. je bil izvoljen za načelnika Sokola. V trdnem prepričanju, da je krepak vaditeljski zbor vir vse smotrene in plodovite delavnosti ter porok za vsestranski napredek društva, je bilo prvo njegovo delo in skrb organizirati ta vaditeljski zbor in mu začrtati naloge in smer.

V tem vaditeljskem zboru je položil Tyrš temelj samostojnemu sokolskemu telovadnemu sestavu. Na tem polju je pričel Tyrš z vaditeljskim zborom leta 1863., vadbeni sestav pa je izdajal v zvezkih od leta 1868. do 1872. S tem je podal z odločnimi potezami načrtano in premišljeno osnovano podlago sokolski telovadbi: povzdigniti mladino svojega naroda na starogrški podobno stopnjo harmonije duševnih in telesnih moči, vneti v njej ljubezen do domovine, naroda in materinskega jezika, učiti jo zatajevati samo sebe, postaviti narod in njegovo korist nad lastno osebo in dobiček — to je bil vedno Tyršev ideal, za katerim je neprenehoma stremil.

Predaleko bi bilo omenjati delovanje Tyrša kot sokolskega pisatelja, kot filozofa in kot organizatorja — posledice tega velikega dela vidimo danes v tej mogočni in največji organizaciji Sokolstva.

Težko, neumorno delo je izpodkopalo tudi Tyršu zdravje. Na zdravnikov svet se je leta 1884. meseca julija napotil v Alpe, da okreva v zdravem, planinskem zraku daleč od mestnega šuma.

Nastanil se je v mali vasici Oetz na Tirolskem. Iz tega zatišja je delal Tyrš navadno sam izprehode in izlete v divno pogorsko okolico. V začetku avgusta je pričakoval tudi prihoda svoje žene — prihod je bil določen na dan 9. avgusta. Dne 8. avgusta je Tyrš vstal kakor po navadi in odšel na izprehod — iz katerega se ni več vrnil. Drugi dan, ko je prišla njegova žena v Oetz, ga ni več našla — izginil je in nihče ni znal, kam. Vse iskanje je bilo zaman. Šele po 14dnevnem trudapolnem iskanju je zagledal neki ribič v reki Aachi plavajoče telo — z velikim trudom so ga potegnili iz vode in spoznali v njem — Tyrša. Truplo so pozneje prepeljali v Prago, kjer je bil Tyrš slavnostno pokopan.

Tako je umrl mož, katerega ideje so se razširile med vsemi slovanskimi narodi — Tyrševo Sokolstvo je pa tudi največ pomagalo streti nemško nadvlado med slovanskimi narodi in bo tudi v bodoče stalo zvesto na straži za svobodo slovanskih narodov! —

Spomin na Belgrad.

(Konec.)

Belgrad se je polnil s tujimi gosti. V nekoliko dneh je imelo biti kronanje kralja Petra. Mi smo stanovali v gimnaziji, kjer je bilo za nas dobro poskrbljeno. Obed smo imeli skupno in ostali čas smo porabili, da smo si ogledali Belgrad. Radi smo postajali na obzidju stare trdnjave, kjer je bil lep razgled proti severu čez Banat in proti zapadu čez slavonsko ravan. Posebno zvečer, ko zahaja solnce, je ta pogled naravnost čaroben. Dospelo je mnogo dijakov od vseh strani: imeli smo dijaški shod. Toda mladina takrat še ni imela skupnega programa. Bavila se je z visoko politiko: govorili smo o balkanski federaciji in drugih stvareh. Neki Bolgar je čital dolgo predavanje o bolgarski literaturi. Rekli smo, da to ne sodi na shod. Bolgarske študentke so se razsrdile in shod bi bil skoraj razbit. Nemški judovski list „N. Fr. Presse“ je imel drugi dan radosten telegram, da se je shod jugoslovanske mladine razbil ob nesoglasju Srbov in Bolgarov. V resnici se je zborovanje izvršilo redno, a ni prišlo do nikakih zaključkov, zato je ostalo brez uspehov in brez pomena. Avstrija je poslala za nami mnogo vohunov, ki so imeli nadzorovati avstrijske državljane. Nekega večera smo bili v neki gostilnici skupno s srbskimi častniki, ki so bili jako radi v naši družbi. Neki hrvatski dijak je spoznal vohuna, ki je sedel v kotu za mizo. Skočil je na mizo in izpregovoril. Vsi smo razburjeni vstali. Mož v kotu je prebledel. Napravili so mu prostor, da je odšel med zavzdignjenimi pestmi. Po njegovem odhodu je zaorila „Lepa naša domovina.“ Še nikoli nisem slišal tako strastnih glasov, polnih navdušenja in ogorčenja o tej lepi naši himni.

V veliki šoli je bila jugoslovanska umetniška razstava. Bili smo pri otvoritvi. Prišel je tudi kralj Peter. Dijaki smo stali na stopnicah, ko je stopal mimo nas v preprosti generalski opravi z belo čepico na glavi. Pozdravljal je na levo in desno in je motril nas s svojim ostrim sokoljim pogledom. Zvečer smo bili v gledališču. Igrali so „Dubrovniško trilogijo“. V kraljevski loži sta bila tudi oba princa. Na večer pred kronanjem so prepeljali kraljevske odznake v stolno cerkev. Nova krona je bila narajena iz starih turških topov. Drugi dan nas je zbudilo grmenje topov z belgrajskega obzidja. Streli so odmevali nad mestom in oznanjali, da bo danes kronan srbski kralj. Hiteli smo na ulice. Povsod je bilo natlačeno polno ljudstva. Imel sem legitimacijo, da sem mogel v cerkev. Stali smo pred vrati, ko je prijahal po slavnostno okrašenih ulicah sredi žive tisočglave množice kralj Peter na belem konju. Za njim sta jezdila oba princa, in za njima se je peljala v kočiji princesa Jelena. Spredej

je jahal zbor trobentačev, zadaj so jezdili črnogorski princ Danilo, razni pobočniki, generali, adjutanti itd. Ko so prijahali do cerkve, so vsi lahko poskakali s konj in odšli v cerkev. Brez vseh ceremonij. V cerkvi je sedel kralj na vzvišenem prestolu, drugi so stali okolo njega. Začela se je služba božja, ki je trajala nad eno uro. Metropolit je mazilil kralja in mu naposled slavnostno položil krono na glavo. Ko je bil obred končan, smo hiteli ven. Kralj Peter je zajahal v polnem kraljevskem ornatu svojega belca, za njim so šli oba princa, princesa Jelena v kočiji in drugi. Tako se je vračal kraljevski izprevod od kronanja. Ulice so odmevale od radostnih vzklikov navdušenega naroda. Takrat sem si mislil, kako čuti svoboden narod, kadar krona svojega kralja.

Popoldne je bil po mestu slavnosten izprevod naroda. Od vseh strani kraljevine Srbije so prišli zastopniki naroda, da se udeleže kraljevskega kronanja. Mnogi kraji iz Šumadije in od drugod so prinesli s seboj stare zastave, pod katerimi so se bojevali njihovi predniki za svobodo Srbije. Možje so bili oblečeni po domači noši: volnena bela ali rjava obleka s kučmami na glavi. Bili so krasne, ponosne postave, pravi predstavitelji tega zdravega, krepkega naroda. Občina za občino se je vrstila pred nami. Vsem je odsevala z obraza radost in samozavest. Tu je vsakdo lahko čutil, da ima ta samozavestni, krepki narod še veliko bodočnost. Za občinami se je razvil takozvani zgodovinski izprevod, ki je imel pokazati razvoj, oziroma zgodovino Srbije. Videli smo prvega srbskega kralja Nemanjo, za njimi Dušana Silnega z njegovim dvorom, cara Lazarja s kosovskimi junaki, Marka kraljeviča in despote, Črnega Jurija in njegove sobojevnike, slavne osvoboditelje itd. Za njimi so prišli stari topovi in orožje iz turških bojev. Pred nami je šla tisočletna zgodovina polna bojev in zmag, iz katerih je srbski narod zopet dosegel svojo svobodo. Po izprevodu smo odšli na velik travnik, kjer je bila ljudska veselica. Tam se je sešlo na tisoče ljudstva: zadonele so lepe srbske narodne pesmi, zaigralo se je kolo, vsi so bili veseli in živahni. Pijača se je točila zastonj, a vsak je vzel le toliko, kolikor je rabil za okrepčilo. Zvečer se je navdušena množica razhajala: videl si povsod vesele ljudi — saj je bil končan veliki zgodovinski dan — a niti en človek ni bil pijan, kakor se, žal, tako rado dogaja pri nas.

Nekoliko dni na to smo bili na Banici. To je mala planjava za Belgradom z lepim razgledom. Tam smo videli srbsko vojsko. Kralj Peter je prijahal tja zopet na konju v spremstvu svojih generalov. Za nas je bila postavljena tribuna. V dolini pred nami so se pojavile čete — polk za polkom: najprej pehota, potem konjenica, nazadnje topništvo. Bil je to le mal del srbske vojske, ki je defilirala pred novim kraljem. Bilo je zanimivo gledati te mlade, navdušene čete, ki so hitele mimo nas. In ta konjenica! Kako je plavala čez polje! To je bila tista konjenica, ki je v balkanski vojni gnala Turke, da se niso mogli več ustaviti. Kdo bi bil takrat mislil, da bo čez deset let sprejela ta mala vojska boj z desetkrat večjo Avstrijo! Sprejela ga je in zmagala.

Vračali smo se s čudnimi mislimi proti mestu. Videli smo kralja, kako je jezdil v lahнем galopu sredi svojega spremstva preko polja, kjer je v daljavi izginila njegova vojska. Vedeli smo, da je kralj Peter pred vsem vojak, ki se je boril kot vstaš za svobodo Bosne in Hercegovine in da je prišel na srbski prestol zato, ker ga je poklical srbski narod. Vedeli smo, da Avstriji kralj Peter ni po volji, zakaj prišel je, da osvobodi svoj rod. Toda mi, mi, ki smo tako daleč — ali bo segla kdaj do nas srbska svoboda? Kdo bi si bil upal takrat misliti na to? Kdo bi bil verjel? In vendar se je zgodilo.

Ostali smo še nekoliko dni v Belgradu. Nekoč smo stali na ulici, in v oknu nad nami so se smejale tri gospodične. Ozrli smo se.

„Je li, da ste Slovenci?“ so vprašale.

„Smo!“

Kmalu so bile na ulici in smo se seznanili. Bila je to jako prijetna družba. Dve sta bili hčerki prota M. Odvedle so nas k stricu advokatu, kjer so nas sprejeli s srbsko gostoljubnostjo. Ko pride gost v srbsko hišo, mu ponudijo „sladko“. To je sadje v obliki kompota. Gost vzame samo košček in pije malo vode, ki mu jo podajo obenem s „sladkim“. Mi smo svedli vse. Razvil se je pogovor o nas, o Srbih, o jeziku, o bodočnosti. Nismo si upali povedati vsega, kar smo čutili. Rekli smo samo, da nam ugaja pri Srbih in da bi bili srečni, ako bomo mogli kdaj tako Srbe pozdraviti pri nas. Nismo se niti popolnoma zavedali svojega suženstva, in oni so bili srečni, da nas morejo pozdraviti v svoji hiši. In danes, danes, po petnajstih letih! Ali se zavedamo svoje sreče?

Ogledali smo si srbske muzeje. Zanimala nas je krasna galerija slik, ki pa je bila šele začetek bodoče galerije. Jako bogat je bil narodopisni muzej s srbskimi narodnimi nošami in domačimi izdelki. Povsod si čutil, da si med narodom, ki je sam sebi največji pesnik in umetnik. Na belgrajski trdnjavi so takrat napravili poseben muzej, ki je kazal trofeje iz srbsko-turških vojn. Tu je visela zastava pri zastavi, lepe svilene, prestreljene, raztrgane, kakor so jih dobili v roke srbski zmagovalci. Pod njimi so bili stari topovi, puške, samokresi, handžarji, meči, sablje. Po tleh so ležale topovske krogle vseh vrst. Vse skupaj ena sama mogočna pesem boja in zmage. Belgrad se je počasi praznil. Gostje so odhajali. Tudi mi smo se pripravljali na pot v „domovino“. Začutili smo šele sedaj, da se začne takoj onkraj Save in Donave tuja država, ki vlada nad našo domovino. Čutili smo, da ta domovina ni svobodna, in neradi smo odhajali s svobodne srbske zemlje.

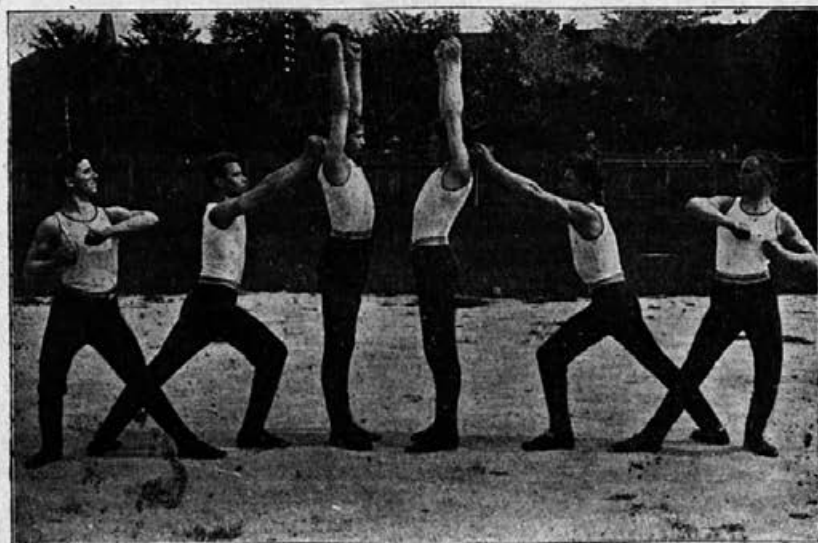
Na večer pred odhodom smo šli z našo družbo h »Kolarcu«. To je bila velika restavracija s prostornimi dvoranami. Že podnevi smo si tam ogledali veliko razstavo preprog, ki se izdelujejo v Srbiji; zvečer pa je bila tu zabava. Na koncu dvorane je bil oder, in kmalu se je začel nekak domač kabaret. Srbi so polni zdravega dovtipa. Nastopil je Srbin z oslom in je zbijal z njim šale, da je vse pokalo od smeha: govorila sta o politiki.

Drugi dan smo bili na kolodvoru in smo se odpeljali. Naš šolski sluga, ki je ves čas lepo skrbel za naše postelje, nam je pri slovesu prijazno podal roko, češ, da ga je veselilo, da je imel toliko Slovencev v svoji gimnaziji. Opazili smo, da smo med zadnjimi gosti.

Vlak je hitel čez savski most, in mi smo se ozirali nazaj na naš Belgrad, kjer smo preživeli tako lepe dneve. Takoj na drugi strani v Zemunu smo se ustavili, da so nas preiskali. Ker niso ničesar našli, smo se odpeljali naprej in smo se vozili do Mitrovice. Tam se je vlak ustavil. Odšli smo v mesto in smo v Narodnem domu našli srbsko družbo. Hoteli so nas peljati na Fruško goro, kjer so stari srbski samostani.

„Drugič, drugič!“ smo rekli. Mudilo se nam je domov, zakaj naši žepi so bili prazni. Toda to bi srbske gostoljubnosti ne bilo motilo, saj je tam na Fruški gori baje vsega dovolj. Toda mi smo vedeli, da imamo Jugoslovani lep pregovor: „I najmilijeg gosta ima do tri dana dosta.“ Zato smo zvečer odšli na kolodvor in smo se odpeljali proti Zagrebu.

„Drugič, drugič!“ tako smo obetali našim prijateljem na kolodvoru. Do danes še ta drugič ni prišel. Človek v življenju toliko zamudi. Toda srečen in zadovoljen sem, da nisem zamudil kronanja v Belgradu, da sem videl oni veliki praznik srbskega naroda, ki je bil — dasi mi nismo vedeli za to — za nas vse veselo oznanilo bližajoče se jugoslovanske svobode! —

Slika 1.

I. SKUPINA OBRTNEGA NARAŠČAJA

Sokolom-junakom!

Bajke pravi Meta sivolasa
v kolu Sokoličev-vnukov treh.
Nemo sluša deva vitkostasa:
Kdo zažgal je plamen v teh očeh?
Zgodbe pravi svete — niso bajke:
To je Marka-kralja slavospev,
toga Jugovičeve je majke,
davorij junaških je odmev. —
 Ne čuješ li vihre iz poljan?
 Bila to bitka, naš mejdan:
 Kakor Leonida Termopile
 branile svoj dom so srbske sile! —
In tam z Balkana se razlega
srbski »Ura!« zmagoviti,
kamor jug slovanski sega,
ki ga Pravde Bog naj ščiti! ...
 Sokoli so Šumadinci vrli
 jez germanstva in barbarstva strli! —
Kakor na Kosóvem zdavna
Sokol svoje roje plodi:
To je srbska četa slavna,
ki jo črni Juraj vodi!
 In Bolgari, Azijati in Madjari,
 divji Turci in Germani
 dive se junaštva slavi stari:
 kako Sokol svoje gnezdo brani! —
Smeli sokol kroži nad planino,
beli orel, čuvaj domovino:
Zora že poka, vstal je mladi dan,
vstal je na jugu teptani Slovan,
Dušana silnega vstal je rod:
Vskrs to zlati — Jurjev je god! — —

Zasnivala starka je majka ...
Kam splula si, bajka? — Mladiči trije,
Sokoli kvišku — k solncu vzleté!

Ž. L. Mozirski.

KNEŽJI KAMEN NA GOSPOSVETSKEM POLJU

Ako bo vsak iz nas kamen . . .

Glavo na kvišku, moi narod,
k nebu povzdigni oči,
glej, krog malih se zvezdic
mnogo velikih vrti;
zakaj med malimi temi
mnogo je samih prvin,
a one velike, obširne
večkrat so para in plin.

Naj ti pri misli vsaj taki
nada napolni srce,
bodimo svet, ki krog njega
drugi se večji vrté!
Ako nebeški bo plamen
naše sile izpral —
ako bo vsak iz nas kamen,
narod bo kakor iz skal.

Jan Neruda.

Slovenci in slovenska zemlja v Kollarjevi „Slave hčeri“.

(Konec.)

o je pesnik prepotoval slovansko zemljo, se je zamislil v oni nadzemski in podzemski svet, kjer se dobro plačuje in hudo kaznuje. Zato imamo v zadnjih dveh spevih popisana slovanska nebesa in peklo, kjer najdemo mrtve Slovane: dobri se vesele v nebesih, izdajalci trpe v peklu. Prizore in dogodke v nebesih i v peklu popisuje pesniku „Slave hči“. Vhod v slovanska nebesa tvorijo velika vrata s cirilskim napisom. Blaženi tam hvalijo Boga v slovanskem jeziku. V nebu so posamezni oddelki.

Tu cvetičarna je velika stala,
imela v sebi je podobo vrta,
prišel je stražnik — bila je zaprta,
odprl je; žalost mi je v srce pala.

V teh mestih je še smrt gospodovala:
Krog miz je vencev vrsta razprostrta,
življenja sled pod njimi vsa zatrta,
„Kaj tu je?“ usta so povpraševala.

V tem videla napisano sem desko,
in čitala v poznani sem pisavi
imena: Štajar, Korotan in Šlezko.

Iz krajev teh, sem mislila, junaka
nobenega do zdaj ni bilo k Slavi,
čeprav pripravljeno jih mesto čaka.

Dalje od tu je gaj:

Ta gaj določen je za slovničarje,
ki jezik so objasnili slovenski,
tu Ploykarp je Knapski in Jelenski,
Zizanija, Smotricki v slavi zarje.

Med njimi vidiš slavnih del pisarje:
Nudožerin in Linde in Komenski,
Kupčinski, Veleslavin, Belostenski
in z njimi raznih pokrajin knjigarje.

Aroniko zapaziš, staro znanko,
ob njej prijatelja nam Dalimila,
drugujeta mu Stredovsky in Dajnko.

Možje poznani tu so po zaslugi:
Obradovič, Dobravski, mojstra mila,
Vuk, Nejedly in Švekaj in še drugi.

Kakor se vidi do l. 1830. še niso imela slovanska nebesa prebivalcev iz Štajerja, Korotana in Šlezije. Tu je seveda nekoliko pomote, ker so nam ravno ti kraji — Štajerska in Koroška — dali prve narodne buditelje. Med slovničarji vidimo Belostenca in Danjka. Belostenec je bolj znan po slovarju, Danjko nam je napisal slovnico.

Na to se uvršča, popis slovanskih pesnikov, med katerimi najdemo tudi našega Vodnika:

Tu v osmi družbi zbrani so poeti:
Lumir in Bojan, starih dni glasnika,
in Lomnický in pesnik Dubrovnika,
z Zabojem Zaviš se tu v slavi sveti.

Tu Kačič je z „Razgovorom“ v objetji
in Nežyn in Deržavin, Rusov dika,
Mušicky, Krasicky, pevca velika,
ob njih Woromiz, Slave pevec vneti.

Tu Lomocosov je in Koclanowski
in s Štrejcem se zabava Kruškovič
in Stolz, Vodnik, Zdirad in Žukovsky.

Ob njih se ženska družba je razvila.
Tu Družbacka je, Ana Božković
in Bunina in z njimi Dobromila.

Vnebesih vidimo tudi družbo slovanskih junakinj. Med njimi je „Marula, hči slovenske pokrajine“. Marula je bila znana iz zgodovine turških bojev. Pozneje je to snov porabila naša prva pisateljica Josipina Turnograjska, ki je napisala o „Maruli, slovenski junakinji“ svojo povest. Slovanski pesnik je ovekovečil imena onih žen, ki so bile dotlej najbolj znane v slovanski zgodovini. Zato s ponosom gledamo med njimi našo „Marulo“.

Tu v šestem krogu slavlencev so stale
junakinje, ki v obrambo domovine
može so spremljale in svoje sine
in z njimi so se hrabro bojevale.

Med njimi v slavi one so bleščale.
ki bramba Dėvina slavi njih čine,
Marula, hči slovenske pokrajine
in one, ki so v Carigradu pale.

Tu Tuga, Buga in tri Taboritke
so, ki na Vitkovem
so našli jih pod trupli koncem bitke.

Ob njih so Polke, ki so lastne kite
v Trembovli dale borcem za tetive,
da bile trume so sovražnikov odbite.

Nadalje vidimo prve začetnike slovanske umetnosti:

Deseti hram je cerkvena uboga,
a vendar krasna v svojih je početkih,
v njih prebivalcev videti je redkih:
Metod tu kralj je slikarskega kroga.

Po hramu letajo ko sredi loga
nebeški zlati angelci v presledkih,
da mlajše bi navdušili v posnetkih
in vzveselili mojstrov lica stroga.

Schiavone tu slikar je in Kupecky
in z Zozenkom tekmuje v barvah Stereta
z njim Kranjec Janša, Kadlik, Chodowiecki.

Tu Tomaška se lepa godba čuje
in Myslivečka, Kozlovsky si spleta
iz rezb svoj venec, Dunajsky ga kuje.

Za temi se vrsti družba slavistov. Tudi med njimi smo Slovenci zastopani po brižinskih spomenikih in po Kopitarju. Poleg Kopitarja je Poljak Brandtke in Čeh Hanka. Njih soba predstavlja bodočo slovansko univerzo:

Tu so začetki knjižnice velike
slovanske, temelj za bodoče dneve,
v njih hranil vnuk bo davnosti odmeve,
ko ded slavil je boje in malike.

Tu kraljedvorskega so spisa slike,
tu sliši Igorja se bojne speve
in slavni psaltir Hedvike kraljeve,
tu hranijo brižinske spomenike.

Tu so po vrsti sobe razdeljene
za vse jezike Slave in rodove,
obdajajo poslikane jih stene.

Starine da razreši se uganka
pri delu najdeš združene možove
najslavnejše: Kopitar, Brandtke, Hanka.

Iz slovanskih nebes nas vodi pot v slovansko peklo, kjer najdemo pogubljene Slovane. Naj pokažemo le nekaj prizorov, v katerih nam je naslikal slovanski pesnik trpljenje slovanskih izdajalcev.

Velika vrata drže v podzemski svet. Pri vratih je za vratarja Čeh Milota, eden največjih slovanskih izdajic, ki je izdal češkega kralja Otokarja na Moravskem polju. „Slave hči“ tako opisuje peklensko grozo:

Koder smo šli, nezmerno so puščave
polnile vse neskončno to prostranstvo,
izginilo je vsako veličanstvo,
le mraki plavali so čez širjave.

Tu videla sem žalostne postave
teh, ki obsojeni so v to izgnanstvo,
ker jih nasilje je ali tiranstvo
odvzelo rodnim rokam majke Slave.

V kobilic, netopirjev težki muki
trpijo v krajih teh do dobe one,
ko k Slavi se povrnejo njih vnuki.

Nemčurje vidiš tu in poturice,
Valahe, fanariote, madžarone,
lahone in še razne druge izdajice.

Grozen je popis bratomorcev:

Da sile zdaj imela bi zadosti,
da grozo bi prizorov popisala,
ki v jami se je temni pokazala,
kjer pri pojedini so bili gosti.

Na mizi tam leži jim kost pri kosti,
in družba njih je hlastno jih hrustala,
pred njimi kri je po lobanjah stala
in jedli so in pili brez sitosti.

„Kdo ste?“ jih vprašam. Gostje pa krvavi
jedo, pijo brez konca. „To Slovani
so bratomorci,“ moj sopotnik pravi.

„S Pomorske, Češke to so ljudojedi,
iz Poljske in Hrvatske, Ruski Kajni,
ki brate so morili v grozni zmedi.“

Imena grešnikov so zapisana v knjigo. Tu je n. pr. znani Wiching.
Pesem pravi:

Navedem naj imen ti dvoje, troje
napisanih, da vidiš grdo spako:
tu Vichin, Vichnik, Vichink je z napako
napisal z levo nogo vrag po svoje.

Slovan li, Nemec — reči ti težko je,
to vemo dobro le o njem enako,
da bilo dobro je orožje vsako,
ko prot Metodu je pripravljaj boje.

Metod postavil jezik je slovanski
za narod svoj — on delal je zapreke,
da vničil s tem škofijo bi nitransko.

Za vero jezik je latinski silil,
oskrunil čast krščansko je na veke,
zato dozda se ni ga Bog usmilil.

Dalje je videla „Slave hči“ največjega jugoslovanskega izdajalca:

Ko dalje šla med groznimi sem rovi,
zagledala sem skalne razvaline,
napis veli, da srbske domovine
trpi tu izdajalec pod okovi

za težki greh, in kazni tej njegovi
ne bo prej konca, muka prej ne mine,
dokler izdajstva pečat ne izgine,
rep konjski nad cargrajskimi zidovi.

Kdo bil bi — mislim — da ta grozna muka
za kazen večno mu je naložena,
svarilen zgled za poznega še vnuka?

Da se oko dodobra mi prepriča,
odprem počasi vrata prislonjena.
Koga zagledam? — Vuka Brankoviča.

Tudi Slovenci-nemškutarji so v tem peklu, kakor kaže pesem:

Tu bili stolpov so visoke gore,
iz samih trupel skupaj naložene,
v oblake so molele žive stene
in tlačile v moreče so tovore.

To bila kazen težke je pokore:
Ko vez njih medsebojna se razklene,
popadajo njih grude naložene,
in grozen krik napolni vse prostore.

To kupi renegatov so poznani
ponemčenih in Nemcem ljubih Kranjcev,
ki pel o njih je nekdo tam v Ljubljani,

da odpuščanja jih prositi mora,
če kdo iz njihovih se starih znancev
prizna, da je slovanskega izvora.

Tudi ženske-izdajalke so v peklu, kakor nam priča pesem o Hrvatici Lepi:

Pred vratmi pekla samimi imata
dva satana v rokah Madžarko neko,
dasi oblečena je v svilen obleko
in sveti vsa v okraskih se od zlata;

že hočeta pahniti jo skozi vrata,
če nje rojaki, ki zdaj prekinpreko
zašli so v gnusno madžaronsko reko,
ne pojdejo na boj za čast Hrvata.

To Lepa je, ponosna, veličava,
hrvatskega je kralja bila vdova
in sestra ogrskega Ladislava.

Ljubila je razkošje in opojnost,
zato odšla spod rodne krova,
Hrvatom je odnesla samostojnost.

Tu srečamo tudi našega znanca Tugomera v groznih mukah:

In poleg teh je vragov črna jata
telo izmučeno po tleh vlačila,
lomila, klala, bila, četverila,
in v usta vlivala mu vreče zlata.

Zvečer obesili so kakor tata
telo na hrast visoki in v zadnji sili
krvniki ude mrtve so ranili —
zabava bila je vso noč bahata.

In zjutraj vrage spet so šli na delo,
skovali skupaj so razbite ude,
in spet telo je celo oživel.

Tu čula krik sem bolečine hude:
„Jaz Tugomer sem, knez sem bil pomorski,
jaz znan sem izdajalec braniborski...”

Tudi Cerber v peklu je bivši Slovan Dugonič, ki se tam dokori:

Nazadnje nas je v kotu pekla čakal
sam Cerber — glava je človečja,
bil je Hrvat, kar tiče se narečja,
dasi je nekako po tuje kvakal.

Krog sebe z zobom je prešičjim cmakal,
srce je zajčje, strahopetnost večja,
in vendarle od njega je porečja
sam Pluton rad nadaleč je korakal.

Vani zaletujejo se muhe, švabi,
sršeni, ose in mrčesi razni —
spod sebe črve, žabe, krote grabi.

Bog, Dugonič ubogi, ti pomozi,
izdihnila v nejasni sem bojazni —
s tem bilo konec je peklenski grozi.

Tako je pesnik Jan Kollar odkril Slovanom slovanski svet. Svojo pesem je končal s pozivom na brate in sestre, naj ne hodijo po oni široki poti, kjer vrag lovi duše v razpete mreže, ampak naj ostanejo zvesti materi Slavi.

„Peklo izdajalcem, nebesa pa zvestim Slovanom!“ Te končne besede so postale vodilno geslo vsem, ki so se borili za slovansko stvar. „Slave hči“ je imela vkljub temu, da ne stoji povsod na višku umetnosti, velik vpliv na svojo dobo. Naš Prešeren, ki je bil v tem oziru resen in zmeren mož, je pod vplivom Kollarjevih misli zapisal oni verz: „Največ sveta otrokom sliši Slave.“ Ko je Prešeren s „Krstom pri Savici“ dovršil svoje življensko delo, se je pri nas oglasil nov pesnik, ki je bil zvest učenec Kollarjev — Stanko Vraz. Navdahnjen s Kollarjevo slovansko mislijo, je postal Stanko Vraz najprej slovanski pesnik, potem pa je stopil v boj za ilirsko idejo. Ilirizem je bil le odmev Kollarjevega slovanstva. Stanko Vraz je bil iz najbolj vnetih Kollarjevih učencev.

Politiški boji, ki so se razvili leta 1848., so nas izučili, da se moremo boriti in ohraniti le v trdni zvezi s severom in jugom. Ko so prešli prvi mraki preko naših gor, je naš pesnik Simon Jenko zapel našo koračnico: „Naprej, zastava Slave!...” To je bil odmev onih prvih let Kollarjevega slovanstva.

Danes gledamo slovanski svet drugače nego pred sto leti. Vkljub temu s spoštovanjem gledamo one prve može, ki so iz teme zagledali luč in so nastopili težko pot zanjo. Videli so komaj zarjo velikega dne — a v tej zarji je bila „Slave hči“ ona zvezda danica, ki je prva svetu označila konec dolge noči. Žarek te danice je padel tudi na slovensko zemljo, in zasvetilo se je od Tatre do Triglava. Pesem „Slave hčere“ je našla tu svoj odmev. Želja pesnikova se danes izpolnjuje. Dedovina kneza Koclja in Gosposvetsko polje se budit. Narod pod Triglavom je pel v odmev „Slave hčeri“ s pesnikom Vilharjem:

Čujte gore in bregovi,
da sinovi Slave smo!

NA ZDAR, BRATJE SOKOLIČI!

Starka.

b času, ko so se odločevale koroško-slovenske meje, je prišla na Koroško posebna komisija, ki je po vaseh izpraševala ljudi, kake narodnosti so in kam želijo pripasti: pod Nemce ali pod Jugoslavijo. V komisiji so bili tuji ljudje, ki niso poznali naših koroških razmer, zato je bilo nemogoče misliti, da bi izpraševanje uspelo ugodno za nas. Naši nasprotniki so varali komisijo na ta način, da so nemško čuteči ljudje prehajali iz kraja v kraj in so hoteli na ta način dokazati komisiji, da so Nemci povsod v večini. Komisija svojega dela ni smatrala za resno, zato so bile take prevare mogoče. Ustavljal je ljudi na cestah in po vaseh in jih je na kratko izpraševala. Naši ljudje, ki so toliko let živeli pod strašnim nemškim pritiskom, so le neradi in s strahom odgovarjali. V neki vasi je komisija naštel skoraj same Nemce. Nazadnje je stopila iz množice stara ženica in je povedala, da ona slovensko govori. Komisija se je čudila starkini živahnosti. Starka pa je začela pripovedovati, da vsi ljudje doma še slovensko govorijo.

„In ta ni od nas!“ je rekla in je pokazala nemškega Korošca, ki je prišel množit število Nemcev v tem kraju. „In oni tudi ne!“ je pokazala drugega. Obdana od tujih ljudi, je starka razkrila vso laž in sleparijo in ko je končala, je mirno odšla domov. Komisija je s spoštovanjem gledala za njo. — Mislim pogosto na to starko...

Mi.

Mi smo bojovníki levega krila,
ki udarjamo vedno v pravo stran:
in kjer navalila največja je sila,
tam smo se krepko postavili v bran.

Mi vemo, kdo v sredi v boj krepko posega,
ni prvič zaveznik nam bratski Hrvat,
kjer pesem se naša junaška razlega,
tam druží se v boju, kdor bratu je brat!

Mi vemo, kdo v desno junaško pot seka,
poznán je po svetu brat Srbín junák,
ne ustavi ga gora, ne ustavi ga reka
in kjer obstoji, je viharén oblak.

Mi vemo, kaj v boju težkem nas čaka,
mi vemo, kaj hoče sovražnik od nas,
mi vemo, zakaj domovina nam plaka,
mi vemo, kaj zmaga in — kaj je poraz.

In Soča je naša tekla krvava,
branili bregove smo skalnate nje;
mi vemo, kje narod pod grudami spava,
kje tujci zdaj last si njegovo lasté!

Mi vemo, kje v polju so naši grobovi,
kje zemljo oral naš slovenski je ded,
mi vemo, zakaj Triglava vrhovi
tako ponosno gledajo v svet.

O, bratje, tu treba je krepko držati,
tu bije sedaj odločilni se boj.
Umakniti se — pomeni izdati,
kot skala tu vsak na mestu obstoj!...

Od gore do gore povelje odmeva,
in morje nam bojno pesem buči,
že solnce svobode vrhove obseva,
že v jutru žar novega dneva žari!

Coré se bude. In glej, iz njih vstaja
z vojsko mogočno kralj naš Matjaž,
in z juga mu roko junaško podaja
kraljevič Marko — zaveznik naš.

Zato mi bojovníki levega krila
krepko stisnimo svoje pesti,
sila sovražna ne bo nas razbila,
svobode smo borci in svoje — časti.

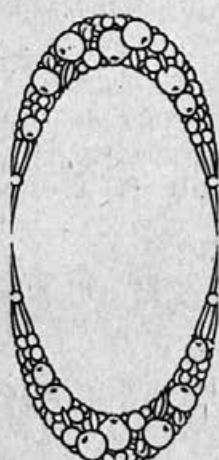
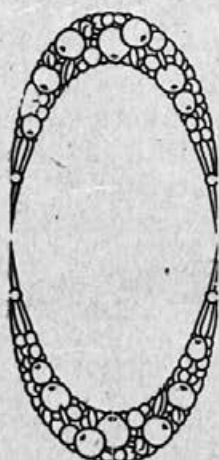
In komur ni mar svobode in zmage,
naj sprejme na čelo pečat izdajic,
kdor naš je, ta bije do zadnje se srage,
saj »stara pravda« naš bojni je klic!

Mi smo bojovníki levega krila,
mi varuhi zvesti smo severnih mej,
kar nas domovina je ena rodila —
bojovníki z nami — in krepko naprej!

Junij Brut.

Tyrš in Fügner. Danes priobčuje „Sokolich“ članek o ustanovniku Sokolstva — dr. Miroslavu Tyršu in omenja njegovega poglavitnega sodelavca Fügnerja. — Brat Ivan Erbežnik, strokovni učitelj v gluho-nemnici v Ljubljani, je narisal slike obeh prvakov Sokolstva. Klišee smo naročili v Zagrebu, prihodnjič pa pokažemo Tyrša in Fügnerja tudi v podobi. Velika Sokola naj v nemata pogumno četo naših Sokolich, ki jih čakajo v bodočih dneh prevažne naloge!

Matej Hubad, ravnatelj in koncertni vodja „Glasbene Matice“ v Ljubljani, je od Jugoslovanske Akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu imenovan za njenega člana. Takega izrednega odlikovanja so deležni le najzaslužnejši znanstveniki in umetniki. Med slednje štejemo po vsej pravici Mateja Hubada, ki je z mogočnim pevskim zborom

„Glasbene Matice“ pridobil slovenski in jugoslovanski pesmi neminljivo slavo. Naj vodi svoj narod v zmagovitem pohodu in v zanosnem petju naših pesmi k sreči in slavi bodočih vekov! — Sokolich, ki smo prijatelji ubrane, vesele, ponosne pesmi, kličemo mojstru Hubadu: Na zdar!

Lepe pesmi glas
sega v deveto vas!

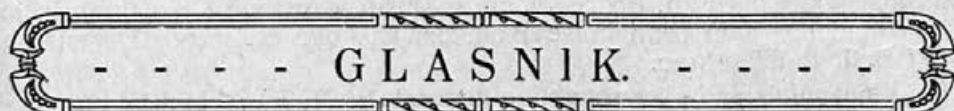
Knjiga in pero. Sokolich, ne bojte se knjige, ne bojte se peresa! Lepa in dobra knjiga vam bodi zvesta svetovalka, učiteljica in tovarišica v dobi učenja, v dobi priprav za bodoče samostojno življenje! S peresom dajte vidnega in stalnega izraza svojim lepim in plemenitim mislim! Vadijte se v jasnem, nedvoumnem izražanju vsega tega, kar čutite in mi-

slite! Kar v srcu — to na jeziku! In če je v srcu lepota, dobrota in resnica, tudi vaša beseda ne more biti drugačna nego lepa, dobra in resnična! Naš pesnik Anton Medved pravi:

Mladina, ti budiš nam upe zlate,
srce pogledi dvigajo nam náte!

— — — — —
Gojimo te v ljubezni in skrbih,
sadox prineseš nam v bodočih dnehi!

Habsburgovci, žalostne slike iz naše preteklosti. Pod tem naslovom je ravnokar izšla knjižica, ki opisuje zločinsko delovanje Habsburgovcev od njihovega začetka kot klativitezov in obcestnih razbojnikov do konca, ko se je zdrobila v prah njihova moč, ki je bila zgrajena na tiranstvu. Habsburgovci so bili največji sovražniki Slovanov ter so prelili cele reke slovanske krvi bodisi na moriščih, bodisi v vojnah. Vsebina knjižice je zanimiva ter jo priporočamo čitateljem. Stane 1 K 20 vin., s poštnino 1 K 50 vin. ter se dobi v upravnishvu „Domovine“ v Ljubljani, Sodna ulica št. 6., kakor tudi po vseh knjigarnah.

Regent Aleksander. Na strani 43. priobčujemo v današnjem „Sokolihu“ podobo regenta prestolonaslednika Aleksandra, ki je sam Sokol po svojem delovanju, življenju in mišljenju. Ako je član kraljeve rodovine in naš regent Sokol, kako bi ne bili mi navdušeni Sokoliči, da v zrelejši dobi stopimo samozavestno in ponosno v vrste bratov Sokolov! Sokol regent Aleksander je demokrat, kakor smo demokratje mi vsi: enaki med enakimi, bratje med brati, sestre med sestrami! Naj živi naša velika slovanska sokolska rodovina! Na zdar, bratje Sokoliči! —

Prireditve naraščaja. Pozivljamo vsa društva, da pogosto prirejšjo gledališke igre za naraščaj, pri katerih naj ta sam sodeluje. Mladinskih lepih iger je na razpolago — zato na delo! — Ne zamudite pa prilike, sedaj v poletnem času prirejšati z naraščajem izlete v svobodno prirodo! Tam naj se naraščaj okrepi, osveži in naužiše čistega zraka!

Snuijte naraščajske odseke, ki jih naj naraščaj sam vodi pod nadzorstvom vaditelja! Naraščaj naj sam izvoli ves odbor, ki naj potem s pomočjo vaditelja vodi vso upravo naraščajskih odsekov!

Vseslovanski Sokolski Zlet se vrši leta 1920 v Pragi. Češko Sokolstvo je že začelo z ogromnimi pripravami. V ta namen so določili tudi sokolski davek, in sicer za vsakega člana na leto 5 K. Tako bo nabralo češko Sokolstvo v enem letu najmanj 1½ milijona kron.

Sokolski Savez SHS. Srbsko, hrvatsko in slovensko Sokolstvo se združi v enotno organizacijo, v Sokolski Savez SHS. Dosedanja srbska, hrvatska in slovenska Zveza se razpuste. Dne 28. junija t. l. se je vršil v Novem Sadu prvi Sokolski Sabor, ki je bil zaeno ustanovni občni zbor Sokolskega Saveza SHS. S tem je storilo naše Sokolstvo na jugu velikanski korak naprej. Prej majhne organizacije postanejo mogočna enotna organizacija, ki naj združi vsa tri plemena v skupnem delu za blagor našega naroda. Zato, Sokoliči, tudi vi na delo! Sadove tega dela bo-

dete vi uživali, sodelujte pri tej velikanski zgradbi, krepite in izobražujte se, da tudi pozneje lahko posvetite vse svoje moči boju za srečo in blaginjo svojega naroda! Ne iščimo osebnih koristi in slave, blagor našega naroda nam bodi pred očmi, in nikdar ne bomo omagali v delu!

Bojte se alkohola in nikotina! Alkohol in nikotin (kajenje) sta dva najhujša sovražnika mladine in ljudstva sploh. Alkohol vedno ubije in uniči življenje pijančevega in življenje njegove rodovine. Človek, ki se je vdal pitju, izgubi smisel za vse, kar je višjega in plemenitejšega. Zato proč z alkoholom iz naših vrst! Proč s pijanci! Sokoliči, pogledajte si enkrat pijanega človeka, ki se komaj pregiblje po cesti — brez uma in brez zavesti, slabše kot vsaka žival. Ali bi vas ne bilo sram, ko bi se iz vas enako delali ljudje norce in se posmehovali za vami? — Tudi z nikotinom proč iz naših vrst! Kajenje vam jemlje zdravje — kar pridobite s telovadbo, to zopet uničite z nikotinom!

Češko Sokolstvo je izgubilo enega najboljših telovadcev, brata Karla Starega. Stary je bil eden najboljših čeških Sokolov, ki je posvetil vse svoje življenje samo delu za Sokolstvo. Udeležil se je mednarodnih tekem v Pragi, Luksemburgu, Turinu in Parizu in je povsod dosegel lepe uspehe — bil je vedno eden prvih. Pred vojno je šel kot propagator sokolske ideje na Rusko. Po revoluciji v Rusiji je vstopil k vojakom in je sedaj padel v boju proti bolševikom pri naskoku na mesto Dartuli ob reki Beli, zadet v srce.

Vojni minister češke republike general dr. M. R. Štefanik — navdušen Sokol — je ponesrečil pri nekem poletu v zrakoplovu ter se pri padcu ubil. Češki narod izgubi enega najmarljivejših organizatorjev in bojevnikov za svobodo naroda. Češko Sokolstvo mu postavi lep spomenik, in je darovala Češka Sokolska Zveza (Česka Obec Sokolská) v ta namen 10.000 kron.

Poglavja iz srbske in jugoslovanske zgodovine bo začel priobčevati »Sokolič« v prihodnji številki. V vsaki nadaljnji številki bomo prinesli po en odstavek tako, da bo naša mladina dobila v roko kratko in poljudno pisano zgodovino našega jugoslovanskega naroda. Prinašali bomo življenjepise srbskih junakov, velikih slovanskih in svetovnih mož. Poleg tega kratke odstavke iz sedanje dobe. Vse starše in vzgojitelje prosimo, da nam povedo svoje mnenje in nam svetujejo, kaj bi bilo še potrebno.

Poslanik Čeho-slovaške republike v našem kraljestvu je češki Sokol Kalina. Brat Kalina že trideste let navdušeno in plodonosno deluje na polju češkega in slovanskega Sokolstva. Slovenski Sokoliči pozdravljajo brata Kalino: Na zdar! —

